

Asia: VN/20307/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi (ns. joustomalli)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Joustomallin tavoitteena on auttaa työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista. Ehdotetun mallin on tarkoitus mahdollistaa työkyvyttömyyseläkkeen saajille joustava työskentely niin, että laissa säädettävät ansaintarajat voisivat kalenterivuoden aikana ylittyä tietyllä summalla ilman vaikutusta maksettavan eläkkeen määrään.

Työkyvyttömyyseläkkeen saajalle laskettaisiin kalenterivuodelle ns. joustosumma, joka olisi kaksinkertainen soveltuvaan kuukausittaiseen suojaosaan nähden. Suojaosa olisi se työansioden määrä, jonka työkyvyttömyyseläkkeen saaja voisi enintään kuukaudessa ansaita ilman että tulot vaikuttavat työkyvyttömyyseläkkeeseen. Tällä hetkellä työeläkelaitoksen maksama työkyvyttömyyseläke jätetään lepäämään, jos eläkkeensaajan työansiot ylittävät 60 prosenttia henkilön vakiintuneista ansioista sekä täyden takuueläkkeen määrän.

Joustomallin tavoitteena on tukea työkyvyttömyyseläkkeen saajan jäljellä olevaa työkykyä ja sen hyödyntämistä. Ehdotetun mallin tavoitteena on, että eläkkeensaaja voisi työskennellä joustavasti eläkkeen rinnalla ja palata työkyvyttömyyseläkkeeltä työelämään terveydentilan salliessa.

Tavoitteet esityksessä ovat hyvät. Vammaisjärjestöt ovat pitkään ajaneet ns. lineaarista mallia työkyvyttömyyseläkkeen ja ansiotulon yhteensovittamiseksi. Tavoitteena on ollut poistaa työnteon esteenä olevia kannustusloukkuja sekä mahdollistaa osatyökykyisten ja täsmätyökykyisten työnteko myös eläkkeellä. Nykytilassa osatyökyvyttömyyseläkkeessä on 60 % ansaintaraja, jonka ylittyessä eläke menee "lepäämään". Lineaarisessa mallissa tällaista epäjatkuvuuskohtaa ei syntyisi. Esitetty uudistus ei ole sellaisenaan esitetty lineaarinen malli, mutta on askel oikeaan suuntaan.

Vaikka esitetty joustomalli on edistysaskel, niin esitetty joustosumma on kuitenkin valitettavan matala. Ehdotuksessa parannusta olisi, että eläkettä ei kokonaan heti perittäisi takaisin, vaan vain sen ylitteen verran, jonka ylitys olisi tapahtunut joustosumman käyttämisen jälkeen. Tämä malli mahdollistaisi ajoittaiset suojaosan ylitykset esim. lomarahojen, lisäpalkkioiden osalta. Esitys mahdollistaa myös sen, jos haluaa kokeilla hetkellisesti työajan nostamista. Malli ei kuitenkaan kannusta pidempiaikaisesti nostamaan tuntimäärää eikä tue näin ollen urakehitystä tai sitä, jos esim. TES-korotus nostaa palkan yli suojaosan. Suuremmissa ylityksissä tulisi edelleen neuvotella työajan

lyhennyksistä. Yhdymme myös mm. Kehitysvammaliiton, Vammaisfoorumin ja SOSTE:n näkemykseen siitä, että kansaneläkkeessä eläkeoikeuden tarkastelujakson pitäisi olla yhdenvertainen työeläkkeiden kanssa eli 24 kuukautta nyt ehdotetun 12 kuukauden sijaan. Tämä olisi linjassa myös nykyisen eläkkeen lepäämäänjättämisaajan kanssa, eli pidempää työskentelyä voisi edelleen kokeilla 24 kuukauden ajan ilman huolta eläkeoikeuden menettämisestä.

Esityksessä joustosumma olisi 2 x suojaosa eli Kelan eläkkeen puolella se tarkoittaisi nykyisellä ansaintarajalla $2 \times 990,90 = 1981,80$. Jos sen jakaisi ympäri vuoden, niin se tarkoittaisi 165,15€:n ylitystä ansiorajassa kuukaudessa.

Muita huomioita:

Esityksellä on ristiriitaa muihin sosiaaliturvaan tehtyihin muutoksiin, kuten suojaosien poistoihin työttömyysturvasta sekä toimeentulotuen saajilta. On ristiriitaista esittää suojaosuutta kannustimena työkyvyttömyyseläkkeellä oleville, jos sitä ei nähdä kannustusvaikuttimena työttömille ja toimeentulotuensaajille. Autismiliitossa näemme suojaosien palauttamisen myös työttömyysturvaan ja toimeentulotukeen tärkeäksi. Niiden poisto passivoi eikä tukenut hallituksen muita tavoitteita.

Suojaosuusien seuranta tulisi tehdä mahdollisimman helpoksi erityisesti niille, joilla saattaa olla kognitiivisia toimintarajoitteita.

Siirtymäajan haasteet tulee myös huomioida niille, joiden työelämä on nyt suunniteltu lepäämislain mukaisesti. Asiasta tiedottaminen monia kanavia pitkin sekä selkokielellisestä sekä riittävä siirtymäaika on välttämätön.

Lausuntoaika oli kohtuuttoman lyhyt, mikä voi vähentää lausuntojen määrää sekä heikentää laatua. Tämä ei ole myöskään tue demokratiaa ja hyvää hallintotapaa.

Taiveaho Satu
Autismiliitto ry